

*І.М. Теплий, канд. філол. наук
(Львівський національний університет ім. Івана Франка)
М.Я. Бодаковська
(СЗШ №36 м. Львова)*

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛЕНГУ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ

Обґрунтовано проблеми сучасної лексикології і стилістики та актуальність розв'язання їх. У статті розглядається соціальний аспект мови і мовлення. Аналізується, зокрема, поділ мовлення на нормативне і субнормативне. Основною одиницею субнормативного мовлення вважається сленг. Запропоновано нові підходи у дослідженні сленгу (розмовного стилю загалом). Основну увагу зосереджено на мовних рівнях, аспектах і методологічних прийомах, які найбільшою мірою придатні для таких досліджень.

Ключові слова: сленг, лексико-семантична система, нормативне мовлення, субнормативне мовлення, конотація, денотація.

Сленг (slang) як стилістично занижена частина англійської мови уже понад двісті років є предметом наукових дискусій і пошуків причин його походження і ролі в мовознавстві загалом. Він інтригує дослідників і не зупиняє їхніх намагань знайти джерела його формування і поширення не лише в розмовній мові, а й в публічній літературній мові. Сленг присутній у мові практично всіх прошарків суспільства незалежно від професії, соціального стану та службового статусу.

Зростання ролі сленгу як засобу комунікації різних прошарків населення дає підстави стверджувати, що основою мовознавчого дослідження загалом і *сленгу як лінгвістичного явища* зокрема є два важливі процеси розвитку людських спільнот:

по-перше, суспільно-горизонтальна диференціація спільнот, яка виявляється у їхньому внутрішньому поділі за видами діяльності, зокрема у виробництві за галузями економіки, у сфері надання послуг за її секторами, у державному управлінні, сферах політичної та ідеологічної діяльності, військовій справі і т. ін.;

по-друге, соціально-вертикальна диференціація, яка знаходить свій прояв у їхньому поділі за рівнем освіти, інтелекту, віковим цензом, соціальним статусом, професійно-кваліфікаційним рівнем, доходами тощо. Таким чином, можемо сказати, що мова як соціальне явище є найголовнішою ознакою народу, нації, суспільства, а першоосновою її дослідження є *соціальний аспект*. Людина в основі розвитку суспільства і його соціального складу, а мова – головний атрибут розвитку людини, який прямо пов'язаний із суспільним розвитком, виробництвом окремих спільнот людей.

Стає очевидним, що однією з проблем сучасної лінгвістики є вдосконалення методичних підходів дослідження як розвитку мови, так і впливу сленгу на її нормативну і субнормативну лексику та стилістику. Властиво, місце сленгізмів у мовній системі, процес їхнього творення, а також вивчення, специфіки мовного відображення засобами англійської мовної мегасистеми крізь призму сленгових одиниць, надто ж стилістичних обертонів, потребують обґрунтування нових, досконаліших підходів до їхнього дослідження. В англійській мові можна, скажімо, знайти кілька сленгізмів–синонімів на позначення одного і того ж явища. Вони відображають спосіб асоціативного мислення з безпосередньо спорідненим явищем. Зокрема, money – the bucks, bees and honey, oil of palms, coconuts, possibles etc., a fool – idiot, block, poor fish, pumpkin head, Simple Simon etc., woman – angel, cookie, sweet baby, dolling etc., a drunk man – a-buzz, all wet, boozy-woozy, googly-eyed etc., a man – big boy, bloke, chap, etc., something bad – ass-hole, baloney, pain in the ass, small potatoes etc. [5, с. 117-131].

Важливого значення у цьому набуває обґрунтування *основ дослідження мови* загалом і *лексико-семантичної системи* зокрема. Потрібно, однак, зазначити, що формування методики дослідження є досить складною проблемою, не кажучи вже про складність самого об'єкта дослідження, яким є англійська мовна мегасистема. Незважаючи на це, лінгвістичні процеси англійської мови, вивчення специфіки мовного відображення британського, американського, канадського та ін. світобачення крізь призму сленгових одиниць дедалі більше стають предметом дослідження українських та зарубіжних вчених [4]. Ця проблема також є предметом нашого наукового інтересу і ми вважаємо, що у ній існує багато питань, які заслуговують на увагу дослідників.

Що стосується нашого дослідження проблеми сленгу в лінгвістиці, то, вважаємо, що насамперед належить обґрунтувати систему методики самого дослідження. Вона має містити підходи до такого дослідження як першоджерела формування мови загалом і сленгу зокрема, так і формування самого сленгу й мотивацію його вживання та вплив на мовні стилі у різних сферах діяльності людини (рис. 1).

Система підходів до дослідження сленгу, як зазначено на рис.1., зумовлює потребу звернення передусім до суспільних передумов формування мови загалом і сленгу зокрема.

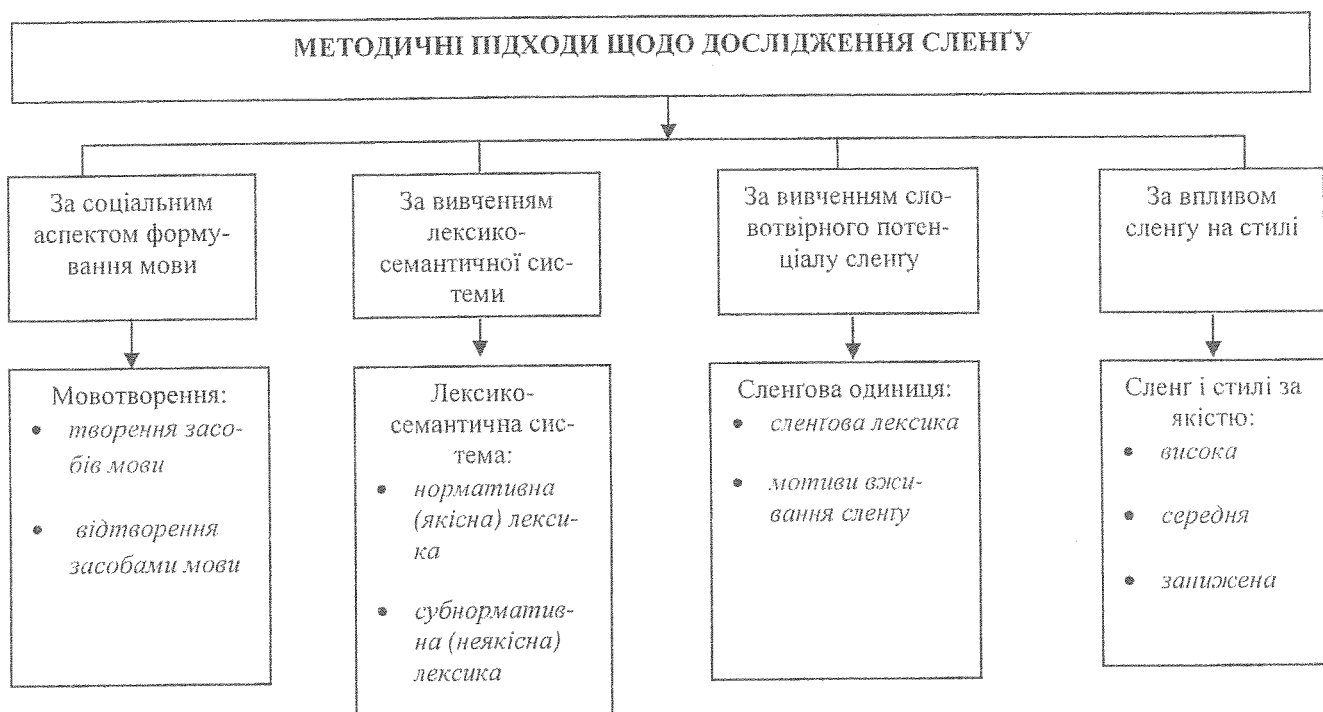

Рис 1. Система підходів стосовно дослідження сленгу

Соціальний аспект формування сленгу передбачає дослідження джерел формування суспільства і мовних засобів їхнього групування. Іншими словами, йдеться про становище і розвиток *мовлення*, яке складається з двох взаємопов'язаних мовних процесів: *а) творення засобів мови; б) відтворення засобами мови*. За логікою, наступним кроком вивчення розвитку мови і сленгу є дослідження *лексико-семантичної системи*, яка відображає співвідношення нормативної і субнормативної лексики. У науковій літературі ці якісно відмінні категорії мовної лексики мають чимало інших синонімів: стандарт і субстандарт, якісна і неякісна лексика. Сленг є складовою одиницею неякісної субстандартної лексики. Важливим предметом дослідження сленгу є його *словотвірний потенціал*, сленг як лексична одиниця і "привабливість" до вживання, оскільки його поширення в англійській мові та й мовах інших народів є незаперечним. Особливим аспектом є дослідження *впливу сленгу на мовні стилі*. Річ у тім, що домінування усно-розмовної мови неминуче зазнає впливу сленгу на стиль мов-

лення у будь-якій мовній системі. Фактично мова в усіх видах людської діяльності, точніше мовна лексика і стилі цих видів діяльності, не позбавлені цього впливу.

Учені сходяться на думці, що *мовотворення* є продуктом свідомості людини, яка спостерігала за природними явищами, пізнавала їх, запам'ятовувала і виражала усвідомлене за допомогою свого звукотвірного апарату через об'єднані звуки, що формувалися у слова. Кожному усвідомленому предметові, явищу "присвоювалися" окремі слова, що виражали їхню суть.

В стилістиці сучасної англійської мови терміни "лексика" (слово) і "семантика" (значення слова) вживають у їх двоєдиному поєднанні – "лексико-семантика". Цим поєднанням виражають "двосторонній мовний знак" [3, с. 105] – слово, що є носієм єдності звучання (звукосполучення, "звукоформи") і значення. При цьому І.В. Арнольд зазначає, що "лексичне значення кожного окремого лексико-семантичного варіанта слова являє собою складну єдність. Склад його компонентів зручно розглядати за допомогою принципу поділу мовної інформації на інформацію, яка є предметом спілкування, але не зв'язану з актом комунікації, та інформацію пов'язану з умовами і учасниками комунікації [3, с. 106-107]. Відтак дослідниця констатує, що першій частині інформації відповідає *денотативне* значення слова, що виражає поняття. Через поняття, що, як відомо з теорії відображення, відбиває дійсність, денотативне значення співвідноситься з позамовною дійсністю [3, с. 106-107]. Це означає, що термін "семантика" містить і передає *об'єктивну* сторону явища, його сутність, яка існує незалежно від волі та свідомості людини, існує поза людиною, але, пізнавши його, суб'єкт пізнання надає, присвоює йому цей "двосторонній мовний знак – слово". *Явище поза людиною* стосовно людини *первинне*. Якщо воно не пізнане, то й слова, тобто лексичної одиниці на пояснення його немає. Тому *слово*, лексична одиниця – *вторинне*, бо воно результат усвідомленого, сприйнятого і пізнаного об'єктивного явища.

Другій частині повідомлення, пов'язаній з умовами спілкування, відповідає *конотація*, до якої входять емоційний, оцінковий, експресивний і стилістичний компоненти значення [3, с. 107—108]. Іншими словами, у цій частині повідомлення термін "семантика" у поєднанні з лексикою ("лексико-семантика") передає інший характер мови. Річ у тому, що "під лексичним значенням слова ... розуміється реалізація поняття, емоції чи взаємин засобами мовної системи" [3, с. 106]. У даному випадку поняття "семантика" передає *суб'єктивний* характер вираження мовцем пізнаного й усвідомленого явища словом, яке є в його пам'яті, всередині людини загалом.

Дар пам'яті, яким володіє людина, звуковим відтворенням усвідомленого явища і його прояву дії одним, двома, трьома і більше словами, формувалися речення, що давало початок мові. Передача усвідомлених явищ однією людиною іншій розвивала свідомість і мову всіх, хто передавав, слухав, сприймав і ділився набутим знанням і вмінням "мовити", "ректи", говорити. Таким чином, мова як система – це результат об'єктивного процесу розвитку людини, групи людей і суспільства загалом. Зазначимо, що проблема походження мови вважається вельми дискусійною. До слова, Французька Академія наук навіть заборонила приймати його до розгляду. На сьогодні є декілька гіпотез щодо формування і появи мови. Зокрема, М. П. Кочерган вирізняє такі гіпотези як: звуконаслідувальна, звукосимволічна, вигуківа, гіпотеза соціального договору, гіпотеза трудових вигуків, гіпотеза жестів, гіпотеза походження мови Ф. Енгельса, а також гіпотеза божественного чи інопланетного (космічного) походження мови [1, с. 39-44].

З огляду на завдання нашого дослідження належить вивчити структурні зміни лексичної системи, яка, на наш погляд, є панівною в мові, яка формується суб'єктами мовлення, людьми, їхньою спільною діяльністю. Мова стає потребою як для пізнання навколишнього світу, так і для підвищення продуктивності їхньої діяльності. Упорядковані звукоформи (слова) стають носіями певної інформації і, відповідно, лексичними одиницями, тобто мовними одиницями, або лексемами. Що більше лексичних одиниць, тобто пізнаних явищ природи і суспільства, то ширшою стає база засобів мовлення. Притім зазначимо, що лексеми

мовної системи і їхня семантика кількісно виражаються від 1 до ∞ . Лише семантика лексем характеризує певний стан зміну явища, напр. *назву, якість, кількість, приналежність, форму, час, місце* і т. ін. (табл. 1).

Подана у табл. 1 схема творення мови та її лексико-семантичних ознак має схематичний характер, хоча підібрані лексеми і їхня семантика виражають просту мову. Насправді завдання цієї схематичної системи полягає в тому, щоби показати, що база піддається моделюванню і її можна застосувати у мовознавчому дослідженні. У ній підібрано лексеми та їхня семантика з нормативної лексики, хоч можлива їхня велика кількість має чимало лексем субнормативної лексики.

Безпосередній процес розвитку мовлення і мислення висвітлює схема відтворення засобами мови. Мовлення забезпечує здатність суб'єкта здійснювати:

по-перше, формування словосполук, її стану, дії тощо упорядковувати відповідні слова і виражати уже реченнями інформацію про неї;

по-друге, слововираження, яким суб'єкт мовлення висвітлює свій внутрішній погляд на це, ставлення до його властивостей, тобто рівень мислення; притім варто зазначити, що рівень свідомості, знань, етичності та інших якостей суб'єкта мовлення буде визначати добирання тих лексем і їхніх словосполучень, які й відзначатимуть його лексико-нормативну чи субнормативну систему. Мовною особливістю лексеми є те, що вона є носієм якісної суті явища, за допомогою якої розпізнають, сприймають та усвідомлюють його. Іншими словами, йдеться про *семантику* (значення), внутрішню суть пізнаного явища, вираженого звукосполученням, словом, яке має свою звукоформу і зміст. Власне семантика лексеми є основою мовлення через поєднання (словосполучення) слів, наприклад, *людина, високий, не нести* і т. ін., ще не є мовою і не виражає якоїсь суті, окрім значень названих слів.

Таблиця 1

Творення засобів мови і їхніх лексико-семантичних ознак

Лексичні одиниці, кількість	Семантика лексичних одиниць			
	Назва	Якість	Дія ∞
1.	A person (a man) <i>Людина</i>	Kind-hearted <i>Добра</i>	Sleeps <i>Спить</i>	... ∞
2.	Society <i>Суспільство</i>	Big <i>Велике</i>	Develops <i>Розвивається</i>	... ∞
3.	Finances <i>Фінанси</i>	Stable <i>Стабільні</i>	Function <i>Функціонують</i>	... ∞
4.	Culture <i>Культура</i>	National <i>Національна</i>	Develops <i>Розвивається</i>	... ∞
5.	Democracy <i>Демократія</i>	People's (folk) <i>Народна</i>	Supports <i>Підтримує</i>	... ∞
6.	Production <i>Виробництво</i>	Industrial <i>Промислове</i>	Increases <i>Зростає</i>	... ∞
7.	Family <i>Сім'я</i>	Firm <i>Міцна</i>	Celebrates <i>Святкує</i>	... ∞
8.	Freedom <i>Свобода</i>	Protected <i>Захищена</i>	Broadens <i>Розширюється</i>	... ∞
9.	Incomes <i>Доходи</i>	Stable <i>Стабільні</i>	Grow <i>Зростає.</i>	... ∞
. ∞
. ∞
∞	∞	∞	∞	∞

Стає очевидним, що слова повинні виражати певну систему значень, логічне словосполучення яких відтворить відповідне явище. Лінгвістика логічне словосполучення називає поняттям "речення", "мовлення" тощо. Саме за таких умов "речник", "мовець" відтворює усвідомлене ним явище, дію та інші ознаки його прояву. Що вищий соціальний стан мовців, то ймовірніше ширше семантичне поле, яким вони користуються. Відповідно до соціально нижчих верств суб'єктів мовлення семантичне поле звужується. З цього приводу Л. Ставицька зазначає: "Поняття "жаргон" і "арго", як видно з термінологічних коментарів, історично вказують на обмеженість групи їх носіїв, а також на вузькість семантичного поля лексичних одиниць" [2, с. 40]. Тут одразу зазначимо, що лексем субнормативного характеру вдосталь у кожній мовній системі. Вони вирізняються цілими пластами майже в усіх видах діяльності людей і їхніх соціальних групах – від найнижчого до найвищого соціального стану. При тому, як показують результати дослідження, сленг формується лексемами різного значення: *назвою, якістю, дією, формою* і т. д. І що найсуттєвіше – різними соціальними групами населення і зайнятого у різних сферах діяльності (табл. 2).

Таблиця 2

Відтворення засобами мови лексико-семантичної природи сленгу

Лексичні одиниці, кількість	Лексико-семантичне поле			
	Назва	Якість	Дія ∞
1.	Bread (jack, fish) <i>Гроші</i>	Dirty <i>Брудні</i>	To dash <i>Дати на лапу</i>	...∞
2.	Wine (juice) <i>Вино</i>	Fab (zingy) <i>Кайфове (класне)</i>	To kill the bottle <i>Роздушити пляшку</i>	... ∞
3.	Cookie <i>Дівуля (терла)</i>	Painted <i>Крута</i>	She gave you a good noser <i>Відшила</i>	... ∞
4.	Sucker (mother-fucker) <i>Козел</i>	Flappable (high-strung) <i>Нарваний</i>	To (be) get in a flap <i>Психувати</i>	... ∞
5.	Mug <i>Екзамен</i>	Tough <i>Складний</i>	To crab, to niggle. <i>Завалити</i>	... ∞
6.	It's my bag <i>Я фанат цієї групи</i>	Addball <i>Панківська</i>	To flip over smth <i>Балдіти</i>	... ∞
∞	∞	∞	∞.	∞.

Сленг як лінгвістичне явище формується здебільшого у середовищі усного мовлення, яке помітно відрізняється від нормативного. Особливістю лексеми як мовної одиниці є вираження різних кількісних рівнів пізнаного явища, напр. *людина, колектив, суспільство*. Йдеться, отже, про одиничну, групову і загальну кількість (у цьому випадку) людей, населення. Відповідно до семантичних особливостей наведених лексем, кожна утворюватиме нормативне і субнормативне за якістю мовлення.

Наведені приклади нормативної і субнормативної лексики також засвідчують, що сленг як лінгвістичне явище має доволі широку суспільну основу його формування і розвиток, вживання і поширення. З погляду двоїстого характеру розвитку суспільних систем, тобто за їхньою суспільно-горизонтальною і соціально-вертикальною диференціацією, можна обґрунтувати дві бази формування мовної системи загалом і сленгу зокрема:

денотативна (суспільно-виробнича) і конотативна (соціально-культурна) бази формування сленгу. Структура кожної з мовної баз є специфічною через характер і зміст тих явищ і процесів, їхнього сприйняття і пізнання, які в них розвиваються.

normative speech

- This time, *I made a terrible mistake*;
- At the pastry shop, *I indulged myself*;
- What he told you was nothing but nonsense
- Can you believe it? I *encountered him* unintentionally in Paris!

нормативне мовлення

- людина *дає собі раду* з тяжкою працею;
- колектив не завжди *продуктивно виконує* спільну справу;
- суспільство *не згуртоване навколо ідеї* збереження незалежності;

subnormative speech

- This time, *I blew it big time*;
- At the pastry shop, I had *a field day*;
- What he told you was nothing but *baloney*;
- Can you believe it? I *ran into him* in Paris.

субнормативне мовлення

- людина *зігнулася*, йде, *аж носом оре*;
- колектив *розхитує* так, що *аж друзки летять*;
- суспільство *роз'їдає корупційна корозія*.

Денотативна (суспільно-виробнича) база формування сленгу має доволі широку структуру, яку складають відносини усіх сфер і видів діяльності людей:

- *сфера виробництва* товарів: промисловість, сільське господарство, транспорт, будівництво;
- *сфера надання послуг*: освіта, наука, охорона здоров'я, культура, мистецтво, комунальна сфера, торгівля, фінансово-банківська сфера та ін.;
- *управління*: державне, місцеве, структури правопорядку, судочинства, митного контролю, військової служби тощо.

Конотативна (соціально-культурна) база формування і поширення сленгу практично представлена населенням країни і його соціальними відмінностями:

- *демографічною структурою*: молодь, доросле населення, чоловіки, жінки, міське, сільське населення;
- *професійно-посадовою структурою*: професії /посади виробничої сфери, сфери послуг, робітничі, управлінські, сфери обслуговування;
- *структурою за доходами*: платоспроможні (доходи високі), відносно платоспроможні (доходи у межах прожиткового мінімуму), неплатоспроможні (доходи нижче прожиткового мінімуму, тобто нижче межі бідності).

У «Висновках» зазначимо, що суспільно-виробнича база формування сленгу має об'єктивний характер, тобто незалежний від волі і свідомості людини, хоча в ході свого розвитку склад і стан цієї бази змінюються. Однак це тривалий процес. Він пов'язаний з формуванням нових технологій, впровадженням їх у сфери виробництва, послуг і управління. На відміну від попередньої, соціально-культурна база формування сленгу має суб'єктивний характер, тобто залежить від волі і свідомості людини, яка здатна сприймати, пізнавати, відтворювати засобами мови пізнане, виражаючи рівень свого інтелекту і спосіб мислення загалом.

Список літератури:

1. **Кочерган М.П.** Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр "Академія", 2001 – 368 с.
2. **Ставицька Л.** Арго, жаргон, сленг: соціальна диференціація укр. мови. – К.: Критика, 2005. – 464 с.
3. **Арнольд И.В.** Стилистика современного языка: (Стилистика декодирования): Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. "Иностр. яз.". – 3-е изд. – М.: Просвещение, 1990. – 300 с.
4. Социальная лингвистика и общественная практика (Аспекты социокультурного варьирования полиэтнического английского языка) / Ю. А. Жлуктенко, Ю. А. Зацный, А. Д. Швейцер; Под. ред. О. Е. Семенца. – К.: Выща шк. Изд-во при Киев. ун-те, 1988. – 168 с.
5. **Маковський М.М.** Английские социальные диалекты (онтология, структура, этимология): Учеб. пособие. – М.: Высш. школа, 1982. – 135 с.

ИССЛЕДОВАНИЕ СЛЭНГ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ

Обоснованы проблемы современной лексикологии и стилистики и актуальность их решения. В статье рассматривается социальный аспект языка и речи. Анализируется, в частности, разделение речи на нормативное и субнормативное. Основной единицей субнормативной речи считается сленг. Показано их взаимосвязь на лексическом уровне. Предложены новые подходы исследования разговорного стиля (сленга). Основное внимание сосредоточено на языковых уровнях, аспектах и методологических приемах, которые наибольшей степени пригодны для таких исследований.

Ключевые слова: сленг, лексико-семантическая система, нормативная речь, субнормативная речь, коннотация, денотация.

I.M. Teplyy, M.Y. Bodakovska

RESEARCH SLANG: METHODOLOGICAL APPROACHES

The article covers problems of present-day lexicology and stylistics as well as topicality of their solution. The social aspect of language and speech is examined in the article. In particular, the paper analyzes the division of speech into standard and substandard. Slang is considered to be the main unit of substandard speech. New teaching devices of slang research are suggested. Their interconnection is shown at the lexical level. Principal attention is paid to language levels, aspects and teaching devices which are relevant for this kind of research.

Key words: slang, lexical semantic system, normative speech, subnormative speech, connotation, denotation.

